

Hamza Halitović

TARDŽIBEND HATIFA ISFAHANIJA

UDK 821.222.1-1

Uvod

Mnoga poetska djela dostigla su velikom slavu kao zadivljujuće zbirke poezije u kojima posvećen tragalac može pronaći iznimne darove. Mnogo manje je onih pojedinačnih poetskih radova koji imaju reputaciju sličnu onoj koju su stekle određene zbirke poezije. Iznimci, naravno, postoje,¹ **a jedan od njih je i poema koja je glavna tema ovoga rada – Tardžibend Hatifa Isfahanija.** Ova poema, koja je sastavljena od nešto više od 90 stihova, bez sumnje je jedna od najpoznatijih pojedinačnih pjesama perzijskog jezika. O njenom autoru, čije **je puno ime Sejjid Ahmed Hatif Isfahani,** se ne zna puno. Rođen je u prvoj polovici XVIII stoljeća u gradu Isfahanu, studirao je tradicionalne islamske znanosti i književnost u svom rodnom mjestu, a zatim je, u kasnijem periodu života, proveo neko vrijeme u Kašanu, da bi se na kraju skrasio u Qomu, u kojem **je i preselio na Ahiret 1783. godine.** **Iza sebe je ostavio divan poezije manjeg obima** u kojem se pored gazela, koji čine njegov najveći dio, mogu pronaći kaside, rubaije, mukatati, hronogrami i naravno tardžibend. Hatif je također pisao poeziju i na arapskom jeziku, ali **od svih njegovih pjesama na arapskom ostale su sačuvane samo tri kaside koje su uključene u njegov *Divan*.** Ono što sa sigurnošću znamo o Hatifu Isfahaniju jeste to da je bio sufija i arif. Iako **nemamo nikakve konkretne podatke iz njegove biografije kao potvrdu, poetska baština koja je ostala iza njega dovoljan je svjedok tome.** Moguće je da **je imao neke povezanosti sa poznatom isfahanskom školom koju su sačinjavali filozofi skloni tesavvufu, a koji su bili aktivni u njegovom rodnom gradu u XVI i XVII stoljeću,** ali je isto tako moguće da je bio u nekom od tarikata koji su djelovali na teritoriji Irana u tom periodu. To, vjerovatno, nikada sa sigurnošću nećemo saznati. Međutim,

ono što možemo zaključiti na osnovu **njegove poezije je da onaj ko je napisao te stihove morao biti, u najmanju ruku, iniciran u islamsku ezoterijsku tradiciju, a vrlo je vjerovatno da je i on sam također bio učitelj te tradicije.** Kao što smo već rekli, njegovo najpoznatije djelo je **njegov *Tardžibend*,** čiji prijevod donosimo u nastavku. Poput gazela, kaside i mesneviye, tardžibend je također tradicionalna poetska forma koja se u klasičnoj perzijskoj i turskoj književnosti dosta rjeđe upotrebljavala od ostalih poetskih oblika. Slijed rimovanja kod tardžibenda može biti isti kao i kod gazela **aa, ba, ca...** ili može biti sličan mesneviji, pri čemu će se svaki polustih rimovati **sa svim ostalim polustihovima u jednoj strofi.** No, ono što je najkarakterističnije obilježje ovog poetskog oblika je to što **se na kraju svake strofe dodaje stih koji se uklapa u cjelinu prethodno iskazanih stihova, a također se ponavlja i kod svake sljedeće strofe, na taj način povezujući čitavu poemu u jednu cjelinu.** Naravno **i prije Hatifa je bilo izvanrednih pisaca tardžibenda, među njima se najviše izdvajaju Mevlana Rumi² i Fahrudin Iraki.³ Tematika Hatifovog *Tardžibenda je gorljiva potraga za duhovnim osvjedočenjem Božanske Zbilje.* Hatif nas **od strofe do strofe prenosi od jednog do drugog duhovnog toposa. On nas prvo vodi u zorastrijski hram, a zatim u crkvu i u mejhanu, da bi na kraju u svakom od njih doživio duhovni preobražaj.** Zadnje dvije strofe predstavljaju bit cijelog spjeva i manje su zavisne od izražajne simbolike. Hatifov *Tardžibend* obiluje sufijskim metaforama **i alegorijama koje su dobro poznate stručnjacima klasične perzijske književnosti.** Sve scene koje su pojedinačno izložene u strofama obuhvataju jedan **kompleksan pristup izlaganja duhovnog značenja ili, možda bi bilo ispravnije kazati, duhovnog procesa, a pritom se Hatif koristi sufijskom simbolikom****

¹ Na Istoku se tu izdvajaju prije svega spjevovi religijsko – duhovnog sadržaja kao što je poznata *Kasida Ogrića od Imama Busirija i Kasida o Vinu od Ibn ul-Farida.*

² Hazreti Mevlana je napisao najveći broj tardžibenda, nalaze se u sedmom tomu *Divani-i Šemsa*, u izdanju od Bediuzzamana *Firuzanfera.*

³ Irakijev tardžibend se i po svojoj ljepoti i po svom sadržaju može usporediti sa Hatifovim. Njegov "povratni stih" je:

Pogledaj kako sakijino lice dušu
razdražava
Vječno lice sakije se u peharu
odražava.

koju su uspostavili velikani sufijske književnosti mnogo stoljeća prije nje-
ga. Iz tog razloga se pjesnički prikazi
u ovom djelu ne bi trebali shvatati u
doslovnom smislu, kao što se doslov-
no također ne bi trebali razumijevati
ni drugi velikani perzijske književnosti,

kao što su Hajjam i Hafiz. Uživanje u
ovakvoj poeziji zahtjeva od čitaoca da
za tren ostavi iza sebe svoje mentalne
predodžbe i shvatanja i prepusti se, zato
što se stihovi sufijskih velikana izravno
obraćaju srcu i duši, i njih podstiču ka
nečem uzvišenom.

1. strofa

*O, Ti, za Koga srce i život žrtva su
O, Ti, na čijem putu sve stvari dar su.*

*Srce je Tebi žrtva zato što zanos srca si
Život je Tebi darovan jer život života si.*

*Teško je srce iz Tvojih Ruku izbaviti
Lahko je pred Tvojim nogama život ostaviti.*

*Put k' jedinstvu s Tobom pun teškoća je
Bol od ljubavi Tvoje, bol bez lijeka je.*

*Srca i živote svoje Tebi predajemo
Od Tvoje naredbe se mi ne okrećemo.*

*Ako mir tražiš, srca nam posmatraj
Ako rat tražiš, život nam pogledaj.*

***

*Prošle noći me vodilo ljubavno ludilo
U svakom pravcu mi se hitalo, žurilo.*

*Želja za osvjedočenjem mi je uzde uhvatila
I ka bramu međzusija me tada upravnila.*

*Daleko od zlog oka, tajni skup sam vidio
Koji je nur Hakka a ne oganj pakla osvjetlio.*

*Na svakoj strani ja sam vatru motrio
Koji je Musa na Sinaju osvjedočio.*

*Bijaše tu starac koji vatru njeguje
A oko njega stajahu mlade međzusije.*

*Srebrnaste kože, obraza crvenih
Slatkoga jezika, usana medenih.*

*Tu bijahu i lutnje, harfe i flaute
Svijeće, violine, ruže iz pustinje.*

*Sakija ko mjesec tu čaše nalijeva
Tu bješe i minstrel koji slatko pjeva.*

*Tu su mladi i stari međususije bili
Zunnar opasali da bi Njeg' služili.*

*Svojega islama ja sam se sramio
U ćošku sakriven sve sam to motrio.*

*Pir onda upita: "Ko je tamo sada?"
Odgovoriše mu: "Ašik koji strada!"*

*"Podajte mu vina", on je tad rekao,
"iako je nepozvan on ovdje došao."*

*Sa rukom od vatre saki priđe meni
I nasu mi vina u pehar vatreni.*

*Kada ga iskapih razum ne ostade
I vjera i nevjerstvo – oboje nestade.*

*Pijan sam tad pao, duša opijena
Čuh jezik za koji nema objašnjenja.*

*Kako iz svakog mog djelića zborаше
Čak i žila kucavica moja govoraše:*

*On je Jedan, nema ništa osim Njega
Nema drugog Boga do Njega Jednoga.*

2. strofa

*Dostu, s Tobom veze prekinuti neću
Pa i da mi tijelo na komade sijeku.*

*Žrtvovati hiljadu života skupo nije
Da se jedan osmijeh od Tebe dobije.*

*O, oče, moj nemoj mi ljubav braniti
Jer ovaj sin taj savjet neće prihvatiti.*

*Oni koji okolo savjete udjeljuju
Bolje bi bilo da mi Tvoju ljubav savjetuju.*

*Put k' ulici sigurnosti nekada sam znao
Ali šta da radim kad sam u zamku pao.*

*U crkvi ja rekoh miloj monahinji:
"U tvojoj se mreži srce sužanj čini.*

*O, ti, za čijim opasačem s vana
Svaka moja dlaka je posebno vezana.*

*Koliko ćeš dugo tevhid odbijati?
Dokle ćeš Jedinog trojicom smatrati?*

*Kako da se zbilja Jedinoga Boga
Smatra za oca, sina i duha svetoga?"*

*Svoje slatke usne ona je otvorila
Pa ja sljedeće riječi prozborila:*

*"Ako si tajnu tevhida razaznao
Zašto bi nas onda mušricima zvaao?"*

*U tri ogledala se pojavi iskrica
Od Ljepote Njegova Divnoga Lica.*

*Jedna svila tri stvari ne postaje
Onda kad se njoj tri imena daje."*

*Dok smo pričali zvonilo je zazvonilo
I evo šta je ono govorilo:*

*On je Jedan, nema ništa osim Njega
Nema drugog Boga do Njega Jednoga.*

3. strofa

*Sinoć sam u ulicu prodavaca vina otišao
U vatri ljubavi sam gorio, ključao.*

*Lijepi, svijetli skup tamo sam motrio
Koji je stari krčmar predvodio.*

*Poslužitelji su red do reda stajali
Pijanci su rame do ramena sjedili.*

*Na mjestu krčmara sjedaše Pir slavni
Oko njega pijanice, zadivoljeni, pijani.*

*Prsa im bez zlobe, sa čistim srcima
Srce puno priče a muk na ustima.*

*Oči svijuju, Milošću, Hakka potražuju
A uši njihove tajne oslušuju.*

*Pozdravljaju se sa: "Vino da sipamo!"
I odgovaraju: "Hajde ispijajmo!"*

*Oči im na peharu, uši rebab slušaju
Želja oba svijeta im je u zagrljaju.*

*Polako se približih pa sam prozborio:
"O, vi, čije je srce Suruš⁴ posjetio.*

*Ja sam bolni, jadni, ašik potrebiti
Pokušajte bol moju izliječiti."*

*Pir se nasmijao, pa je prozborio:
"O, ti, kojeg je razum potčinio,*

*Mi smo udaljeni jedni od drugoga
Pred tobom je kćer loze lica⁵ zastrtoga."*

*Rekoh: "Duša gori, gutljaj mi podajte
I vatru u meni malo obuzdajte.*

*Sinoć sam svu noć u vatri izgarao
Avaj ako i večeras tako budem prošao."*

*On se nasmija pa reče: "Pehar dohvati!"
Ja ga uzeh i vino počeh ispijati.*

*Ispih gutljaj, nesta bol razumijevanja
I sva ta nepotrebna muka razmišljanja.*

*Vidjeh Jednog kad mi se svijest vratila
Sve drugo je samo oblik i linija bila.*

*Nađoh se u hramu melekskoga svijeta
I Suruš mi ovo na uho prošapta:*

*On je Jedan, nema ništa osim Njega
Nema drugog Boga do Njega Jednoga.*

4. strofa

*Otvori oko srca, nek u duh pogleda
Pa da vidiš ono što se vidjet' ne da.*

*Ako se okreneš ka kraljevstvu aška
Vidjet ćeš prostranstva cvijeća, ružičnjaka.*

*Vidjet ćeš, nebo kruži bez odmora
Naklono ka sreći svakog živog stvora.*

*Ono što budeš vidio srce će željeti
A ono što srce želi to ćeš i vidjeti.*

*Prosjak tog carstva, gologlav, bosonog
Vrijedi više od vladara svijeta oovog.*

⁴ Suruš je ime jednog od arhandela zoroastrizma, njegova funkcija je slična funkciji meleka Džebraila, a.s., u islamu, tj. spuštanje objave i nadahnuća.

⁵ Kćer loze, tj. vino.

*Vidjet ćeš povorku bosonogih kako prolazi
A njihova staza se međ' zvijezde nalazi*

*Vidjet ćeš i skup gologlavih, bolje
Kojima je baldahin Božansko Prijestolje.*

*U trenu kada se sakupe i počnu da pjevaju
S rukavima iznad oba svijeta mahaju.*

*U srce atoma kad uspiješ prodrijeti
Sunce ćeš u njihovom središtu vidjeti.*

*Ako daš sve svoje ljubavnom svijetu
Nek budem nevjernik ako doživiš štetu.*

*Ako ti se duša vatri ljubavi poda
Naći ćeš da je ljubav alhemija života.*

*Ostavit ćeš uske dimenzije prostornoga
I vidjet ćeš široko carstvo bezmjesnoga.*

*Čut ćeš ono što nijedno uho nije čulo
I vidjet ćeš šta oko nije vidjelo.*

*Dok te ne dovedu do mjesta gdje ćeš stati
I svijet i ljude kao Jednog posmatrati.*

*Jednoga ćeš i srcem i dušom voljeti
I okom uvjerenja ćeš jasno vidjeti:*

*On je Jedan, nema ništa osim Njega
Nema drugog Boga do Njega Jednoga.*

5. strofa

*Na vratima i zidu se vidi Dosta sjaj
O, ti, što imaš oči, otvori ih, pogledaj.*

*Tražiš svijeću a Sunce dostiže zenit svoj
Dan je svijetao a ti si u noći najcrnjoj.*

*Ako želiš pobjeći tami u tvom stanju
Trebaš vidjet da je cijeli kosmos u svitanju.*

*Kao slijepac si vodiča i štap ti tražio
Da bi jasnim i ravnim putem hodio.*

*Otvor' oči za ružičnjak, vidi presijavanje
Čiste vode što pada na ružu i trnje.*

*Od bezbojne vode hiljadu boja nastaje
Pogledaj u bašči – ruža, tulipan je.*

*Kroči na put, započni traganje
S ljubavlju se snabdi za to putovanje.*

*S ljubavlju su mnoge stvari lahke postale
Koje su se razumu teške doimale.*

*Jutro, večer, nek ti usne Dosta zazivaju
I tragaj za Dostom u jutarnjem sjaju.*

*I da hiljadu puta čuješ: "Nećeš Me vidjeti."
Drži oči otvorenim, nastavi gledati.*

*Sve dok ne stigneš, ti nastavi ići
Tamo gdje mašta i misao ne mogu stići.*

*Dosta ćeš tamo ti na skupu naći
U koji čak ni Džibril ne može ući.*

*Ovo je cilj, put, opskrba nek znaš
Ako si putnik, hajde, šta čekaš.*

*Ako nisi s putem jedno, ko drugi se muči
I pričaj o Dostu, glavu češući.*

*O, Hatife, značenja arifa ovdje počivaju
Koje nekad trijeznim a nekad p'janim nazivaju.*

*Kada govore o vinu, peharu, pjevaču
Sakiji, medžusiji, Ljepoti, opasaču.*

*To su tajne koje oni izgovaraju
Ali ih tajanstvenim govorom skrivaju.*

*Ako se i tebi otkrije to more
Otkrit ćeš kako i te tajne zbore:*

*On je Jedan, nema ništa osim Njega
Nema drugog Boga do Njega Jednoga.*